

LISABONSKI UGOVOR I EUROPSKA UNIJA

Bulić, Anita

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:135281>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-09**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

Anita Bulić

LISABONSKI UGOVOR I EUROPSKA UNIJA

Završni rad

Šibenik, 2018.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

LISABONSKI UGOVOR I EUROPSKA UNIJA

Završni rad

Kolegij: Upravni i pravni sustav EU

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, v. pred.

Studentica: Anita Bulić

Matični broj studenta: 143521353

Šibenik, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD

2. POVIJEST EUROPSKE UNIJE

3. LISABONSKI UGOVOR

- 3.1. Članstvo u Europskoj uniji
- 3.2. Mogućnost istupanja iz Europske unije
- 3.3. Promjene u strukturi tri stupa Unije
- 3.4. Izmjene ugovora
- 3.5. Povelja temeljnih prava Europske unije

4. NADLEŽNOST

- 4.1. Kategorije nadležnosti
 - 4.1.1. Isključiva nadležnost
 - 4.1.2. Podijeljena nadležnost eu i država članica:
 - 4.1.3. Posebna područja pomoćnih ili komplementarnih mjera

5. PRAVNI SUSTAV EUROPSKE UNIJE

6. POLITIKA I AKTIVNOSTI EUROPSKE UNIJE

- 6.1. Carinska politika
- 6.2. Ekonomska i monetarna unija
- 6.3. Zajednička poljoprivredna politika
- 6.4. Pravosuđe i unutarnji poslovi
- 6.5. Zajednička vanjska i sigurnosna politika
- 6.6. Proračun

7. INSTITUCIJE

- 7.1. [Europski parlament](#)
- 7.2. [Europsko vijeće](#)
- 7.3. [Vijeće](#) Europske unije
- 7.4. [Europska komisija](#)
- 7.5. [Sud Europske unije](#)
 - 7.5.1. Sud pravde
 - 7.5.2. [Opći sud](#)
 - 7.5.3. Specijalizirani sudovi
- 7.6. [Europska središnja banka](#)
- 7.7. [Revizorski sud](#)
- 7.8. Ostala tijela, agencije i interesne skupine

8. ZAKLJUČAK

9. LITERATURA

Veleučilište u Šibeniku

Završni rad

Upravni odjel

Preddiplomski stručni studij Upravni studij

LISABONSKI UGOVOR I EUROPSKA UNIJA

ANITA BULIĆ

Bila Vlaka 3, 23422 Stankovci

anitap1777@gmail.com

Europska unija jedinstvena je gospodarska i politička unija 28 europskih zemalja koja je začeta nakon Drugog svjetskog rata. Sve je počelo poticanjem gospodarske suradnje. Vjerovalo se da će zemlje koje međusobno trguju postati gospodarski ovisne jedna o drugoj i zbog toga vjerojatno izbjegavati sukobe. Tako je 1958. nastala Europska ekonomska zajednica, u okviru koje je u početku pojačana gospodarska suradnja šest zemalja: Belgije, Njemačke, Francuske, Italije, Luksemburga i Nizozemske. Otad su joj se pridružile još 22 članice i stvoreno je golemo jedinstveno tržište koje se neprestano razvija kako bi doseglo svoj puni potencijal. Nakon dugog razdoblja neizvjesnosti, 1. prosinca 2009. stupio je na snagu Lisabonski ugovor. Njime je donekle izmijenjen pravni i institucionalni okvir u kojem djeluje Europska unija. U tom smislu Ugovor je od ustavne važnosti za EU. Njime su izmijenjeni dosadašnji Osnivački ugovori na kojima se Unija temeljila. Novi Ugovor odražava nastojanje Unije da se prilagodi novoj situaciji u kojoj se našla prvenstveno zbog velikog širenja članstva. Ono što je započelo kao isključivo gospodarska unija razvilo se u organizaciju koja obuhvaća brojna područja politika, od klimatskih pitanja, zaštite okoliša i zdravstva do vanjskih poslova i sigurnosti te pravosuđa i migracija.

(30 stranica / 1 slika / 26 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: Europska unija, Lisabonski ugovor, reforma.

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, v. pred.

Rad je prihvaćen za obranu: 28. 3. 2018.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Administration

Professional Undergraduate Studies of Administration

TREATY OF LISBON AND EUROPEAN UNION

Anita Bulić

Bila Vlaka 3, 23422 Stankovci

anitap1777@gmail.com

The European Union is a unique economic and political union between 28 European countries that was created in the aftermath of the Second World War. The first steps were to foster economic cooperation: the idea being that countries that trade with one another become economically interdependent and so more likely to avoid conflict. The result was the European Economic Community, created in 1958, and initially increasing economic cooperation between six countries: Belgium, Germany, France, Italy, Luxembourg and the Netherlands. Since then, 22 other members joined and a huge single market has been created and continues to develop towards its full potential. After a long period of suspense and many difficulties, the Treaty of Lisbon came into force on 1 December 2009. It has changed legal and institutional framework of the European Union to some degree. Thus, the Treaty is of constitutional importance for the Union. It has changed the previous Treaties on which the Union was based. The new Treaty reflects the efforts of the Union to adapt to its new circumstances that occurred primarily due to a huge enlargement. What began as a purely economic union has evolved into an organization spanning policy areas, from climate, environment and health to external relations and security, justice and migration.

(30 pages / 1 figure / 26 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Šibenik

Keywords: European union, Treaty of Lisbon, reform.

Supervisor: Ph.D. Ljubo Runjić, Senior Lecturer

Paper accepted: 28. 3. 2018.

1. UVOD

Europska unija je jedinstvena zajednica europskih država, nastala kao rezultat procesa suradnje i integracije koji je započeo 1951. godine između šest država- Belgije, Francuske, Njemačke, Italije, Luksemburga i Nizozemske. Europska unija formalno je uspostavljena 1. studenoga 1993. godine stupanjem na snagu Ugovora o Europskoj uniji. Europska unija danas broji 28 država članica. Prostire se na 4.381.324 km², a broji oko 508 milijuna stanovnika.

Lisabonski ugovor međunarodni je ugovor potpisan u Lisabonu 13. prosinca 2007. godine s ciljem rješavanja pitanja daljnjeg institucionalnog funkcioniranja Europske unije. Ugovor dopunjuje postojeće ugovore o Europskoj uniji i Europskoj zajednici, ne zamjenjujući ih. Stupanjem na snagu donosi moderne institucije i optimizirane metode rada, s kojima će se EU učinkovitije moći baviti izazovima u današnjem svijetu te predstavlja novu fazu u procesu stvaranja sve tješnije unije naroda Europe. U svijetu koji se brzo mijenja, Europljani od Europske unije očekuju da se pozabavi pitanjima kao što su globalizacija, klimatske i demografske promjene, sigurnost i energija. Lisabonski sporazum će ojačati demokraciju u Europskoj Uniji, kao i mogućnost promicanja interesa njezinih građana na svakodnevnoj osnovi. Europska unija na temelju Lisabonskog Ugovora stječe međunarodnu pravnu osobnost koju je ranije imala Europska zajednica, koja Lisabonskim ugovorom nestaje i kao pravni subjekt, ali i uopće kao pojam u europskoj integraciji. Europska unija postaje subjekt međunarodnog prava, te na temelju međunarodnog prava može stjecati prava i preuzimati obveze.

Prvi dio ovog rada posvećen je podacima vezanim uz najvažnije sporazume, tj. ugovore u povijesti Europske unije te najvažnijem, posljednjem Reformskom-Lisabonskom ugovoru te o novinama koje on donosi. U središnjem dijelu se govori o nadležnosti država članica i Unije te pravnom sustavu, politici i aktivnostima Unije. Institucije Europske Unije naziv je posljednjeg dijela te sadrži popis svih institucija Europske unije, uz pojašnjenje njihovih uloga u Uniji.

2. POVIJEST EUROPSKE UNIJE

Povijest Europske unije seže do 1952. godine, kada je osnovana Europska zajednica za ugljen i čelik koja je nastala na temelju Schumanova plana u sklopu kojeg je 1950. godine predloženo stvaranje ovlasti nad industrijom ugljena i čelika poslijeratne Njemačke i Francuske, kao i drugih država koje su im se htjele priključiti. Potpisivanjem ugovora o Europskoj zajednici za ugljen i čelik 18. travnja 1951. u Parizu su Zapadna Njemačka, Francuska, Belgija, Nizozemska, Luksemburg i Italija uspostavile zajednički okvir za dogovore o proizvodnji i distribuciji ugljena i čelika, te autonomni sustav institucija koje će time upravljati sljedećih 50 godina. Ugovor je stupio na snagu 23. srpnja 1952. godine. Ministri vanjskih poslova ovih država su na sastanku u Messini, 1. i 2. lipnja 1955. godine, odlučili proširiti europsku integraciju na cjelokupno gospodarstvo. 25. ožujka 1957. Europska zajednica za ugljen i čelik u Rimu potpisuje Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice i Europske zajednice za atomsku energiju, koji je stupio na snagu prvim danom sljedeće godine. Time je utemeljeno zajedničko tržište široke palete proizvoda i usluga. Carine između ovih šest država su ukinute 1. srpnja 1968. godine. Kako je pothvat uspostavljanja zajedničke politike bio izrazito uspješan, Europskoj ekonomskoj zajednici odlučile su se priključiti i Danska, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Istovremeno, kada su te tri zemlje postale članice zajednice 1973. godine, uvedena je i socijalna politika i politika zaštite okoliša. U srpnju 1979. godine održani su prvi izbori za Europski parlament. To je institucija koja predstavlja građane država članica zajednice, a broj članova parlamenta je razmjern udjelu stanovnika pojedine države u ukupnom broju stanovnika zajednice. 1981. godine EEZ-u se priključuje Grčka, a pet godina kasnije i Španjolska i Portugal. Time je ojačana prisutnost zajednice na jugu Europe i potaknuta važnost proširenja programa regionalne pomoći. Nakon pada berlinskog zida 1989. mijenja se politička slika Europe. Uspostavlja se demokracija u svim zemljama srednje i istočne Europe, koje su dotad bile pod sovjetskom kontrolom. Sam Sovjetski Savez prestaje postojati 1991. kada se raspada na 15 država. U međuvremenu su države članice pregovarale o novom Ugovoru o Europskoj uniji, kojeg je Europsko vijeće prihvatilo 1991. godine u Maastrichtu.¹

Ugovor je stupio na snagu 1. studenog 1993. Tim ugovorom je stvorena Europska unija. 1 siječnja 1995. Europska unija je proširena na još tri države članice: Švedsku, Austriju i

¹ https://hr.wikipedia.org/wiki/Povijest_Europske_unije

Finsku. Europska unija je već tada uvelike počela raditi na ostvarenju velikog pothvata - uvođenju jedinstvene valute. Tako je 1999. godine uveden Euro za financijske transakcije, a tri godine poslije našle su se u optjecaju kovanice i novčanice Eura. Nedugo zatim dogodilo se najveće proširenje Europske unije u povijesti. 1. svibnja 2004. članicama je postalo novih deset država: Češka, Slovačka, Poljska, Malta, Cipar, Slovenija, Mađarska, Estonija, [Latvija](#) i Litva. To je peto proširenje imalo i političku i moralnu dimenziju. Omogućilo je svim europskim zemljama bez obzira na zemljopisni položaj, kulturu, povijest i težnje pridruživanje europskoj obitelji. Prvim danom 2007. godine, članicama postaju Bugarska i Rumunjska. 1. srpnja 2013. godine Europskoj uniji pridružuje se Hrvatska.²

Slika 1. Zastava Europske unije

https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#/media/File:Flag_of_Europe.svg

3. LISABONSKI UGOVOR

² https://hr.wikipedia.org/wiki/Povijest_Europske_unije

Nakon negativnog ishoda referenduma u Francuskoj i Nizozemskoj, kojima je odbačena ratifikacija Ustavnog ugovora, Konferencija vlada država članica 2007. godine izradila je nacrt novog ugovora koji bi trebao zamijeniti Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o Europskoj zajednici u njihovoj verziji iz Nice. Novi se ugovor naziva Reformskim ugovorom ili, prema gradu u kojem je potpisan, Ugovorom iz Lisabona ili Lisabonskim ugovorom. Tekst Reformskog ugovora finaliziran je 19. listopada 2007. godine u Lisabonu, a potpisan u Lisabonu 13. prosinca 2007. godine. Lisabonskim ugovorom ne stvara se potpuno nova ugovorna osnova Europske Unije već se mijenjaju trenutno važeći Osnivački ugovori tj. Ugovor o Europskoj Uniji i Ugovor o Europskoj zajednici. Ugovor o Europskoj uniji i dalje zadržava svoje ime, dok se ime Ugovora o Europskoj zajednici mijenja u Ugovor o funkcioniranju Europske unije. Ugovor o Europskoj zajednici za atomsku energiju uglavnom ostaje neizmijenjen, osim u dijelu koji se odnosi na institucionalne odredbe. Ugovor je stupio na snagu 1. prosinca 2009., nakon što je prošao proces ratifikacije u svim državama članicama EU. Važnije promjene uključuju više glasovanja kvalificiranom većinom u Vijeću EU, veću uključenost Europskog parlamenta u zakonodavni proces kroz veću mogućnost suodlučivanja s Vijećem EU, čime se eliminirao sustav stupova, te stvaranje funkcije Predsjednika Europskog vijeća na mandat od dvije i pol godine, kao i funkcije Visokog predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku. Visoki predstavnik je također i Potpredsjednik Europske komisije, te će držanjem obiju pozicija predstavljati jedinstveni stav o politici EU. Lisabonski ugovor je uveo i pravno obvezujuću povelju o ljudskim pravima Unije, Povelju o temeljnim pravima te pripaja političku i sudsku suradnju u kaznenim stvarima prvom stupu čime dolazi do promjene metode odlučivanja s jednoglasnosti na odlučivanje kvalificiranom većinom. Dok u okviru zajedničke vanjske politike i politike sigurnosti jednoglasnost ostaje pravilo. Tako se može govoriti o redukciji tri Maastrichtska stupa EU u dva, ili čak o potpunom stapanju stupova u jedinstvenu europsku cjelinu. Nestaje i potreba za razlikovanjem prava Europske zajednice i prava Europske unije, te kao jedini izraz u upotrebi ostaje pravo Europske unije. Lisabonskim ugovorom prvi put je rečeno da zemlja može izaći iz EU.³

3. 1. Članstvo u EU

³ https://hr.wikipedia.org/wiki/Lisabonski_ugovor

Postupak primanja nove države u članstvo EU Lisabonskim ugovorom nije izmijenjen, osim u nekim detaljima. Zahtjev za članstvo država predaje Vijeću, a o zahtjevu se obavještavaju Europski parlament i svi nacionalni parlamenti država članica. Država može postati članica pod uvjetom da je europska država, da poštuje temeljne vrijednosti EU i uvjete koje dogovori Europsko vijeće. Takva je situacija bila i dosad, samo ovo posljednje nije bilo izričito spomenuto u Ugovoru. Članstvo se ostvaruje temeljem sporazuma o pristupanju, koji, osim EU, moraju ratificirati i sve države članice.⁴

3. 2. Mogućnost istupanja iz Unije

Lisabonski ugovor, zadržavajući rješenje Ustavnog ugovora, koje prethodno nije nikada bilo izričito propisano, uvodi mogućnost istupanja države članice iz Unije. Ta mogućnost nije ničime uvjetovana, a može se ostvariti dvije godine nakon notifikacije namjere istupanja, ukoliko o istupanju nije podignut nikakav sporazum. Iako ovakva odredba do sada nije postojala u tekstu Osnivačkih ugovora, moglo bi se zastupati shvaćanje da je istupanje iz Unije i do sada bilo moguće na temelju pravnih pravila međunarodnog prava primjenjivih na raskid međunarodnih ugovora. Međutim, budući da su sami osnivački ugovori o tome šutjeli, pitanje postupka za istupanje iz unije nije bilo riješeno. Iako od malog stvarnog značaja, ova odredba ima veliko simboličko značenje, posebice za Hrvatsku, budući da čl. 2 Ustava RH propisuje kako saveze s drugima državama Republika Hrvatska sklapa zadržavajući suvereno pravo da sama odlučuje o prenesenim ovlastima i pravo da slobodno iz njih istupa.⁵

3. 3. Promjene u strukturi tri stupa Unije

⁴ https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=199877

⁵ T.Čapeta i sur. , Reforma Europske unije-Lisabonski ugovor-Zagreb, svibanj 2009,str.8.

Počevši od stupanja na snagu Ugovora iz Maastrichta (1993.), Europska unija bila je opisivana kao organizacija utemeljena na tri stupa. Prvi od njih, koji je obuhvaćao Europske zajednice, bio je nadnacionalni te su u tom stupu države pristale dijeliti svoju suverenost s drugim članicama. Druga dva stupa, međutim, temeljila su se na klasičnijim oblicima međunarodne suradnje između država. Tako u područjima zajedničke vanjske i sigurnosne politike (drugi stup) i policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima (treći stup) države nisu mogle ostati preglasane prilikom donošenja odluka. Uz to je i odnos snaga među institucijama u ta dva stupa davao više mogućnosti izražavanju nacionalnih interesa, uz jako Europsko vijeće i Vijeće ministara, a slabu Europsku komisiju. Jedna od najvažnijih novina Lisabonskog ugovora je nestanak stupova, odnosno, točnije govoreći, spajanje trećeg stupa s prvim i njegovo podvrgavanje nadnacionalnoj metodi suradnje među državama. Stapanje prvog i trećeg stupa znači da će se o osjetljivim pitanjima kaznene politike i pratećeg prava u lisabonskoj Europi odlučivati većinski, a ne više jednoglasno, da će donesene odluke izravno važiti u svim državama članicama i biti nadređene njihovim internim pravnim pravilima te da će Europski sud steći mogućnost kontrole provode li države pravo nastalo u okviru te europske politike. Dok se nadnacionalna EU Lisabonskim ugovorom širi i na kaznenopravnu suradnju među državama, područje zajedničke vanjske i sigurnosne politike (dosadašnji drugi stup) i dalje na izvjestan način ostaje zasebni stup. Naime, u tim se politikama države nisu pristale odreći kontrole nad donošenjem odluka te će se one, u većini situacija, i dalje donositi jednoglasno. Uz to, svjesne prointegrativne povijesti Europskog suda, države članice nisu ni u Lisabonu pristale proširiti njegovu nadležnost na te zajedničke politike. Uz nestanak dosadašnje hramske strukture EU, još se jedna strukturalna promjena sastoji u tome da je Europska unija stekla pravni subjektivitet i stoga jači identitet na međunarodnom planu. Do Lisabonskog ugovora samo su Europske zajednice imale pravni subjektivitet, dok EU nije. S novim Ugovorom Europska zajednica nestaje kao subjekt međunarodnih odnosa, ali i kao pojam iz europskog pravnog i političkog života. Ta bi promjena, iako nije toliko bitna, trebala Uniju učiniti jednostavnijom i razumljivijom, kako njenim građanima tako i ostatku svijeta.⁶

3. 4. Izmjene Ugovora

⁶ https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=199877

Lisabonskim ugovorom su predviđene neke novine što se tiče izmjena Osnivačkog ugovora. Redoviti postupak izmjena ne razlikuje se bitno od dosadašnjeg, osim što je izrijekom predviđeno sazivanje Konvencije prije otvaranja Međuvladine konferencije. Po takvom je postupku, naime, bio usvojen Ustavni ugovor kojeg je najveći dio prihvaćen i u Lisabonskom ugovoru. Konvencija je sastavljena od predstavnika nacionalnih parlamenata, čelnika država ili vlada članica EU te predstavnika Europskog parlamenta i Komisije. Može se donijeti i odluka da se Konvencija ne saziva ako predložene promjene nisu od veće važnosti. U redovitom postupku izmjena potrebno je da sve države članice u skladu sa svojim ustavnim postupcima ratificiraju Ugovor koji mijenja dotadašnje ugovore. Lisabonski je ugovor, međutim, predvidio i mogućnost mijenjanja Ugovora u pojednostavnjenom postupku. U takvom se postupku može izmijeniti samo treći dio Ugovora o funkcioniranju EU, koji se odnosi na zajedničke politike. Pojednostavnjeni postupak predviđa mogućnost preskakanja međuvladine konferencije. Naime, odluku o izmjenama može jednoglasno izglasati Europsko vijeće nakon savjetovanja s Europskim parlamentom, Komisijom i, ako je potrebno, Europskom središnjom bankom. Tako usvojene izmjene također moraju ratificirati sve države članice EU. Na taj se način ne mogu proširiti ovlasti Unije, već samo izmijeniti postojeće. I konačno, temeljem tzv. passerelle klauzule moguće je izmijeniti način odlučivanja o pojedinim europskim politikama (odnosno odlučiti o prelasku s jednoglasnosti u Vijeću na odlučivanje kvalificiranom većinom ili o prelasku s odlučivanja u posebnom zakonodavnom postupku na odlučivanje u redovitom zakonodavnom postupku) i bez potrebe nacionalnih ratifikacija. Odluku o takvoj izmijeni Ugovora donosi Europsko vijeće nakon dobivenog pristanka Europskog parlamenta. No, prije donošenja takve odluke potrebno je o njoj obavijestiti nacionalne parlamente, koji mogu spriječiti takvu pojednostavnjenu izmjenu Ugovora protivljenjem izraženim u roku od šest mjeseci.⁷

3. 5. Povelja temeljnih prava Europske unije

⁷ https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=199877

Za razliku od Ustavnog ugovora koji je u potpunosti integrirao Povelju temeljnih prava EU kao svoju Glavu II., UEU se na Povelju poziva u čl.6, ne reproducirajući njen tekst, te ističe kako će ona imati jednaku pravnu vrijednost kao i sam Ugovor. Povelja obvezuje institucije Unije i države članice kada donose provedbene propise. Iako sama Povelja ističe kako se njome ne stvaraju nova temeljna prava, već sistematiziraju postojeća, od velikog je značaja mogućnost izravne primjene Povelje od strane sudova, odnosno, njeno svojstvo da može stvarati subjektivna prava koja su nacionalni sudovi dužni štiti. Članak 2 UEU propisuje i temeljne vrednote i ciljeve Unije koji su: poštivanje ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava, temeljnih ljudskih prava, uključujući prava pripadnika manjina, pluralizma, nediskriminacije, tolerancije, pravednosti, solidarnosti i jednakosti muškaraca i žena. Ugovor izričito propisuje da će Unija nastojati pristupiti Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda čemu mora prethoditi jednoglasna odluka Vijeća, popraćena aktom koji moraju ratificirati sve države članice.⁸

4. NADLEŽNOST

⁸ T.Ćapeta i sur. , Reforma Europske unije-Lisabonski ugovor-Zagreb, svibanj 2009,str.7-8.

Granice nadležnosti Unije uređene su načelom dodjeljivanja, dok je izvršavanje nadležnosti Unije uređeno je načelima supsidijarnosti i proporcionalnosti. Na temelju načela dodjeljivanja, Unija djeluje samo u granicama nadležnosti koje su joj države članice dodijelile Ugovorima kako bi postigla njima određene ciljeve. Nadležnosti koje Ugovorima nisu dodijeljene Uniji, zadržavaju države članice. Na temelju načela supsidijarnosti, u područjima koja nisu u njezinoj isključivoj nadležnosti, Unija djeluje samo ako i u mjeri u kojoj ciljeve predloženog djelovanja države članice ne mogu dostatno ostvariti na središnjoj, regionalnoj ili lokalnoj razini, nego se zbog opsega ili učinka predloženog djelovanja oni na bolji način mogu ostvariti na razini Unije. Na temelju načela proporcionalnosti, sadržaj i oblik djelovanja Unije ne prelazi ono što je potrebno za ostvarivanje ciljeva Ugovora. Lisabonskim ugovorom odnos između Unije i država članica mijenja se, postaje tekstualno jasniji i pokazuje jasnu namjeru ograničavanja nadležnosti Unije i jačanju uloge država članica. Ova tendencija prisutna je u čitavoj koncepciji Lisabonskog ugovora, a jedan od očitih primjera predstavljaju odredbe o vertikalnom razgraničenju ovlasti. ⁹

4.1. Kategorije nadležnosti

Kada je Ugovorima Uniji u posebnom području dodijeljena isključiva nadležnost, samo Unija može donositi i usvajati pravno obvezujuće akte, dok države članice to mogu činiti samostalno samo ako ih za to ovlasti Unija ili u svrhu provedbe akata Unije. Kada je Ugovorima Uniji u određenom području dodijeljena nadležnost koju ona dijeli s državama članicama, pravno obvezujuće akte u tom području mogu donositi i usvajati Unija i države članice. Države članice svoju nadležnost izvršavaju u onoj mjeri u kojoj Unija ne izvršava svoju nadležnost. Države članice svoju nadležnost ponovno izvršavaju u mjeri u kojoj je Unija odlučila prestati izvršavati svoju nadležnost.¹⁰

4. 1. 1. Isključiva nadležnost

⁹ T.Ćapeta i sur. , Reforma Europske unije-Lisabonski ugovor-Zagreb, svibanj 2009, str. 4.

¹⁰ https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#Nadle%C5%BEnost

Institucije Europske unije imaju isključivu nadležnost u sljedećim područjima:

- ✓ carinska unija
- ✓ utvrđivanje pravila o tržišnom natjecanju potrebnih za funkcioniranje unutarnjeg tržišta
- ✓ monetarna politika za države članice čija je valuta [euro](#)
- ✓ očuvanje morskih bioloških resursa u okviru zajedničke ribarstvene politike, zajednička trgovinska politika

U području isključive nadležnosti regulatornu inicijativu te ovlast donošenja pravno obvezujućih akata imaju isključivo institucije EU. Države članice mogu donositi pravno obvezujuće akte u ovom području jedino ako su na to izričito ovlaštene od Europske unije.

4. 1. 2. Podijeljena nadležnost EU i država članica

Pojam podijeljene nadležnosti odnosi se na ona područja u kojima regulatorne inicijative i ovlasti dijele institucije Europske unije s državama članicama. Lisabonski ugovor govori o sljedećim područjima:

- ✓ unutarnje tržište
- ✓ socijalna politika
- ✓ ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija
- ✓ poljoprivreda i ribarstvo, osim očuvanja morskih bioloških resursa
- ✓ okoliš
- ✓ zaštita potrošača
- ✓ promet¹¹

¹¹ Cerovac M i sur., Europska unija, Zagreb, 2010, str .179-180.

- ✓ transeuropske mreže
- ✓ energetika
- ✓ područja slobode, sigurnosti i pravde
- ✓ politika javne sigurnosti s aspekta javne zdravstvene zaštite

U ovim područjima postoje konkurirajuće regulatorne ovlasti između institucija Europske unije i država članica. Međutim, konkurencija ovlasti prestaje u trenutku kada Europska unija vlastitim pravnim aktima regulira navedena područja. Odnosno, države članice imaju regulatorne ovlasti uređivati navedena područja u onoj mjeri u kojoj je Europska unija ta područja još uvijek nije regulirala ili je odustala od svojih ovlasti u pravnoj regulativi istih. Iako države članice kod razdiobe nadležnosti uživaju regulatorne ovlasti u odnosu na isključivu nadležnost kod koje takvih ovlasti nemaju, one su ograničene regulatornim ovlastima institucija EU. Dakle, i ovdje je nadležnost Europske unije primarna nadležnost.

4. 1. 3. Posebna područja pomoćnih ili komplementarnih mjera

Postoje i takva područja u kojima Europska unija svojim ovlastima ne zadire u regulatorne ovlasti država članica, niti ima isključive ili primarne regulatorne ovlasti. U takvim područjima Europska unija ima samo nadležnost posebnim mjerama pomagati, koordinirati ili nadopunjavati mjere koje autonomno poduzimaju države članice. To su sljedeća područja:

- ✓ socijalna politika i politika zapošljavanja
- ✓ zaštita ljudskog zdravlja
- ✓ industrija
- ✓ kultura
- ✓ turizam
- ✓ obrazovanje, strukovno obrazovanje, mladi i sport

- ✓ civilna zaštita¹²
- ✓ administrativna suradnja

Lisabonski ugovor predviđa i nadležnost EU da koordinira politike država članica u određenim područjima. Koordinacija je predviđena u području ekonomske i socijalne politike te politike zapošljavanja. Ovlasti institucija EU osobito su izražene u koordinaciji ekonomskih politika država članica. U tu svrhu Vijeće je ovlaštene donositi široko formulirane integralne smjernice. Važno je napomenuti da ove mjere Europske unije ipak nemaju funkciju harmonizacije pravnog sustava što ugovor izričito isključuje niti ovlašćuju na zadiranje u nadležnosti država članica. Prema postojećom tekstu Lisabonskog ugovora još ostaje nejasna formulacija nadležnosti u području zajedničke obrambene politike, istraživanja i razvoja te politike humanitarne pomoći. U tim područjima svaka država članica, jednako kao i Europska unija, ovlaštena je voditi samostalnu politiku uz ograničenje nadležnosti Europske unije kojoj je zabranjeno miješanje u samostalne politike država članica. Dakle u ovom području ne postoji čak ni pravna obveza za koordinacijom tih politika između članica te između članica i institucija Europske unije. Kao takvo, ovo područje djelovanja europskih institucija ne možemo svrstati niti u isključivu niti u podijeljenu nadležnost, a niti u posebna područja u kojima postoji ovlast za donošenje posebnih pomoćnih, komplementarnih mjera ili obveza za koordinacijom politika država članica. Možemo zaključiti da su ovlasti i nadležnosti Europske unije i država članica u ovim područjima paralelne.¹³

12 Cerovac M i sur., Europska unija, Zagreb, 2010, str. 180-181.

13 Cerovac M i sur., Europska unija, Zagreb, 2010, str. 182.

5. PRAVNI SUSTAV EUROPSKE UNIJE

Pravni sustav Europske unije specifičan je jer nema značajke pravnih sustava država članica, ali ni značajke sustava međunarodnih organizacija. Stoga ga se najčešće predstavlja kao pravni sustav sui generis, koji se razvija i prilagođava potrebama i specifičnostima europske integracije. Europsko pravo čini ukupnost svih propisa vrijedećih u okviru Europske unije, a uobičajeno se dijeli na primarno i sekundarno. U primarno pravo ubrajaju se osnivački ugovori, zajedno sa svim sporazumima, ugovorima te odlukama koji mijenjaju i dopunjuju osnivačke ugovore, te opća načela prava Zajednice. Sve ostale pravne norme temelje se i podređene su normama primarnoga prava. Sekundarno pravo čine pravni akti koje na internom planu usvajaju institucije EU. Ti propisi obuhvaćaju: uredbe, direktive, odluke, mišljenja, preporuke, zajednička stajališta, zajedničke akcije, okvirne odluke, sudsku praksu Europskoga suda. Međunarodni sporazumi kojima se uređuju međusobni odnosi EU i drugih međunarodnih organizacija ili trećih država obično se svrstavaju između primarnog i sekundarnog prava. U europskom pravu djeluju dva načela: načelo izravnog učinka (izravne primjenjivosti), što znači da je ono izravno primjenjivo u državama članicama, te načelo nadređenosti europskog prava nad nacionalnim. Iako govorimo o pravnom sustavu EU, valja naglasiti da on nije jedinstven pravni sustav. Naime, sustav uspostavljen u okvirima Europskih zajednica različit je od sustava u okviru ostalih dvaju stupova EU. Naime, dok sustav EZ-a obilježava nadnacionalnost, kako u pogledu nastanka prava tako i u pogledu njegove primjene, pravni je sustav druga dva stupa sličniji klasičnom međunarodnom pravu. Autonomija država članica, i regulatorna i provedbena, bitno je ograničena u nadnacionalnom stupu Unije, dok su u druga dva stupa države članice i dalje u mogućnosti kontrolirati donošenje i provođenje pravnih pravila.¹⁴

¹⁴ https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#Pravni_sustav

6. POLITIKA I AKTIVNOSTI EUROPSKE UNIJE

Zajednica ima nadležnost u područjima i u mjeri koju su joj dodijelile države članice prije svega osnivačkim ugovorima. Sa svakom revizijom osnivačkih ugovora države članice su sve više širile nadležnost Zajednice. To je napose uočljivo kada se pobroje sva područja u kojima je Unija do sada donijela ogroman broj propisa, a koji čine dio pravne stečevine EU (tzv. *acquis communautaire*). Prema osnivačkim ugovorima u pretežnom broju slučajeva nadležnost je podijeljena između Zajednice i države članica, međutim postoje i određena područja koja su u isključivoj nadležnosti Zajednice. Budući europski Ustav taksativno nabraja područja isključive nadležnosti Unije:

- ✓ carinska unija
- ✓ pravila o tržišnom natjecanju potrebna za funkcioniranje unutarnjeg tržišta
- ✓ monetarna politika
- ✓ očuvanje morskih bioloških resursa u sklopu ribarske politike
- ✓ zajednička trgovinska politika

6. 1. Carinska politika

Carinska politika jedan je od temelja Europske unije. Ona je odigrala ključnu ulogu u stvaranju integriranog unutarnjeg tržišta i zajedničke gospodarske politike. Carinska unija jedan je od stupnja povezivanja i integriranja ka jedinstvenom unutarnjem tržištu. Pojam carinska unija podrazumijeva prostor na kojem ne postoje unutarnje prepreke kretanju robe (što prvenstveno uključuje zabranu carina i pristojbi), a na robu koja ulazi izvana primjenjuju se zajednička pravila, carine i kvote. Carinska unija uspostavljena je 1. srpnja 1968. godine, a

stvaranjem unutarnjeg tržišta 1993. godine uklonjena su preostala ograničenja slobodnom kretanju robe.¹⁵

6. 2. Ekonomska i monetarna unija

[Ekonomska i monetarna unija](#) (eng. Economic and Monetary Union - EMU) naziv je procesa harmoniziranja ekonomskih i monetarnih politika država članica EU s ciljem uvođenja zajedničke valute - [eura](#). EMU je uređena Ugovorom iz Maastrichta, koji uređuje harmonizaciju u tri faze: Prva faza (od [1. srpnja 1990.](#) do [31. prosinca 1993.](#)): slobodno kretanje kapitala među državama članicama, usklađivanje ekonomskih politika i bliža suradnja ekonomskih politika i suradnja između središnjih banaka. Druga faza (od [1. siječnja 1994.](#) do [31. prosinca 1998.](#)): konvergencija ekonomskih i monetarnih politika država članica (s ciljem osiguravanja stabilnosti cijena i javnih financija), osnivanje [Europskoga monetarnog instituta](#) (EMI) i osnivanje [Europske središnje banke](#) (ECB). Treća faza (od 1. siječnja 1999.): nepovratno fiksiranje tečajeva i uvođenje jedinstvene valute na devizna tržišta i u elektronička plaćanja, koja prate uvođenje [novčanica](#) i [kovanica](#) eura od [1. siječnja 2002.](#) Treća faza EMU-a uvedena je 1999. u 11 država članica, kojima su se kasnije pridružile Grčka i Slovenija. Euro do danas nisu uvele tri stare države članice - Velika Britanija i Danska, koje koriste opt-out klauzulu i Švedska, koja je na referendumu u rujnu 2003. godine odbila uvođenje eura, te deset novih država članica.

6. 3. Zajednička poljoprivredna politika

[Poljoprivreda](#) je od samog osnutka Europske zajednice bila jedna od glavnih tema kao i jedna od glavnih točaka Rimskih ugovora [1957.](#) godine. Poljoprivreda naime se razlikuje od drugih područja [gospodarstva](#), jer su, prije svega, cijene poljoprivrednih proizvoda jako podložne promjenama, te je stoga bitna uloga vlada u održavanju njihove stabilnosti. Rimski ugovori

¹⁵ https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#Politike_i_aktivnosti_EU

definirali su osnovne točke Zajedničke poljoprivredne politike (Common agricultural policy - CAP). Načela CAP-a uobličena su na Konferenciji u [Stresi 1958.](#) godine.¹⁶

Tri su načela (definirana još 1962.), na kojima se temelji Zajednička poljoprivredna politika:

- ✓ jedinstveno tržište poljoprivrednih proizvoda, odnosno zajedničko uređenje tržišta - zajedničko reguliranje cijena, isplaćivanja pomoći i pravila konkurencije, harmonizaciju propisa o zdravstvenom osiguranju i administrativnim postupcima, kao i zajedničku vanjskotrgovinsku politiku
- ✓ prednost proizvoda Unije pred uvoznim proizvodima i zaštita unutarnjeg tržišta od poremećaja izazvanih nekontroliranim uvozom poljoprivrednih proizvoda s niskim cijenama
- ✓ financijska solidarnost: troškovi koji proizlaze iz primjene Zajedničke poljoprivredne politike moraju biti podijeljeni među svim zemljama članicama, bez obzira na njihov nacionalni interes

Od šest proizvoda za koje su početkom 1960-ih godina bile uspostavljene, CAP danas obuhvaća gotovo sve poljoprivredne proizvode ili grupe proizvoda, osim [krumpira](#), [meda](#) i nekih [alkoholnih pića](#). Time su postavljeni osnovni instrumenti zajedničkog tržišta poljoprivrednih proizvoda, koji uklanjaju prepreke u unutarnjoj trgovini i održavaju zajedničku carinsku barijeru prema trećim zemljama. Zajednička poljoprivredna politika, unatoč mnogobrojnim pokušajima reformi, i dalje ostaje izuzetno skupa, neproduktivna i nekonkurentna, a cijena poljoprivrednih proizvoda koje plaćaju građani EU znatno je viša od onih na svjetskom tržištu.

6. 4. Pravosuđe i unutarnji poslovi

¹⁶ https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#Politike_i_aktivnosti_EU

Suradnja u pravosuđu i unutarnjim poslovima uspostavljena je stupanjem na snagu Maastrichtskog ugovora 1993., gdje je označena kao treći stup na kojemu se temelji Unija. Ugovorom iz Amsterdama reorganizirana je suradnja u području pravosuđa i unutarnjih poslova. [Schengenski sporazum](#) usvojen izvan pravnog okvira EU uključen je u Ugovore o EU i EZ.¹⁷

Određena područja, poput azila, imigracije, viza i drugih politika povezanih sa slobodnim kretanjem osoba, podvedena su pod prvi stup, odnosno nadležnost Zajednice, što je omogućilo korištenje uobičajenih zakonodavnih instrumenata kao što su uredbe ili direktive. S druge strane, policijska i sudska suradnja u kaznenim pitanjima ostala je u sklopu trećeg stupa i za nju se koriste sljedeći instrumenti: zajednička stajališta, okvirne odluke i odluke, konvencije te rezolucije, preporuke, deklaracije, zaključci itd.

6. 5. Zajednička vanjska i sigurnosna politika

Zajednička vanjska i sigurnosna politika također je utemeljena stupanjem na snagu Maastrichtskog ugovora. Pet je glavnih ciljeva zajedničke vanjske i sigurnosne politike-štititi zajedničke vrijednosti i temeljne interese Unije, ojačati sigurnost EU, očuvati mir i ojačati međunarodnu sigurnost, promicati međunarodnu suradnju i razvijati demokraciju i vladavinu prava, uključujući ljudska prava. Osim toga, jedan je od ciljeva EU osnažiti svoj identitet na međunarodnoj sceni, posebno putem provedbe zajedničke vanjske i sigurnosne politike, uključujući progresivno stvaranje zajedničke obrambene politike što bi moglo voditi zajedničkoj obrani.

6. 6. Proračun

¹⁷ https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#Politike_i_aktivnosti_EU

[Proračun](#) je financijski okvir djelovanja Unije u kojem se iskazuju sve vrste prihoda i rashoda Europske zajednice, uključujući Europski socijalni fond, kao i administrativne troškove zajedničke vanjske i sigurnosne politike te suradnje u području pravosuđa i unutarnjih poslova. Sredstva u proračun EU priteču iz tzv. vlastitih izvora, u koje se ubrajaju uvozne poljoprivredne pristojbe, carine, udio u prihodima što ih države članice ostvaruju od [poreza na dodanu vrijednost](#) i uplate država članica koje su razmjerne njihovom BDP-u - čine polovicu ukupnih sredstava kojima raspolaže proračun EU. ¹⁸

Načela prema kojima se postupa s proračunom Unije su cjelovitost i točnost, periodičnost, uravnoteženost, univerzalnost, specifičnost, primjereno upravljanje financijama, transparentnost i euro kao obračunska jedinica za vođenje poslovnih knjiga. ¹⁹

18 https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#Politike_i_aktivnosti_EU

19 https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#Politike_i_aktivnosti_EU

7. INSTITUCIJE

Europska unija ima vrlo složen sustav institucija. Institucije Europske unije su:

- ✓ [Europski parlament](#) (EP)
- ✓ [Europsko vijeće](#) (EV)
- ✓ [Vijeće EU](#) (VEU)
- ✓ [Europska komisija](#) (EK)
- ✓ [Sud Europske unije](#) (SP)
- ✓ [Europska središnja banka](#) (ESB)
- ✓ [Revizorski sud](#) (RS)

Iako se većina ovih institucija razvila o okviru triju Zajednica, od nastanka Europske unije one se često nazivaju i institucijama Unije, a od stupanja na snagu Lisabonskog ugovora to je dobilo i pravnu podlogu. Uz navedene institucije poslovanje vezanim uz funkcioniranje država članica EU-a bave se i:

- ✓ Ekonomski i socijalni odbor
- ✓ Odbor regija
- ✓ Europska investicijska banka
- ✓ Europska banka za obnovu i razvoj

Svako od navedenih institucija ima donekle različitu ulogu u promicanju interesa Unije. Tako npr. Europska Komisija ima najveći stupanj neovisnosti od interesa država članica i u svom

radu vodi računa o zajedničkom interesu Unije. Slično vrijedi i za Revizorski sud. Sud EU-a ima potpuno neovisnu poziciju i od institucija Unije i od država članica i dužan je jedino štititi pravo Zajednica EU u tumačenju i primjeni ugovora i drugih propisa. Nasuprot tome, Vijeće EU ima donekle dvojnju prirodu. To je s jedne strane tijelo Unije, i samim time dužno je voditi računa o zajedničkim interesima, a s druge strane je i tijelo u kojem predstavnici vlasti država članica promiču i štite vlastite nacionalne interese. Europski parlament je zastupničko tijelo predstavnika naroda država članica koji djeluju potpuno slobodno.²⁰

7. 1. Europski parlament

Europski parlament je tijelo predstavničke demokracije u EU. To znači da u Europskom Parlamentu sjede predstavnici građana država članica koje su oni izabrali u svakoj od članica na parlamentarnim izborima za Parlament EU-a. Demokracija ili vladavina naroda, odnosno utjecaj građana na vođenje politike u EU, ne ostvaruje se neposredno od građana nego posredno, putem od njih izabranih predstavnika (zastupnika) u Parlamentu. U početku je uloga Europskog Parlamenta bila dosta sekundarna u odnosu na Vijeće ministara i Europsku Komisiju. Iako je od 70-ih počeo dobivati sve više na značaju, ipak ga se još danas često naziva 'višejezična parlaonica'. Razlog tomu nisu samo njegove još ograničene ovlasti u zakonodavnom području, nego i tehničke poteškoće u učinkovitom funkcioniranju. Od početnih 78 imenovanih zastupnika Europske zajednice za ugljen i čelik 1952. Europski parlament danas ima 750 neposredno izabranih zastupnika. Broj zastupnika raspoređen je prema kvotama koju svaka država članica dobije na osnovi zajedničkog dogovora svih članica EU-a. Mandat zastupnika je 5 godina (obnovljiv), te kroz to razdoblje rade u EP-u kao profesionalni političari s punim radnim vremenom, ali nemaju obvezujući mandat tako da nisu ničim vezani u raspravama i kod glasovanja. Zadaće Europskog parlamenta su različite. Nakon stupanja na snagu Lisabonskog ugovora, suodlučivanje Vijeća i Parlamenta postalo je redoviti način donošenja propisa i proračuna u EU. Sudjelovanje u donošenju propisa danas je već postao jedan od temeljnih poslova Europskog parlamenta. Drugi važan posao je sudjelovanje u donošenju proračuna. Treće, parlament je zadržao i snažnu nadzornu ulogu. Parlament nadzire rad Vijeća EU-a i Europske komisije. U okviru EP-a djeluje pučki

²⁰ Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb, 2010, str. 96.

pravobranitelj (ombudsman) kojemu se građani mogu obraćati sa svojim pritužbama na rad tijela EU-a. Četvrta važna skupina ovlasti Parlamenta odnosi se na pojedine segmente vanjske politike EU-a. To se prvenstveno odnosi na ulogu Parlamenta u postupku primanja u članstvo nove države i usvajanja ugovora o pristupu novih članica.²¹

7. 2. Europsko vijeće

Europsko vijeće je po svom sastavu najreprezentativnije tijelo Europske unije. Čine ga predsjednici država ili vlada svih država članica, Predsjednik Europskog vijeća i predsjednik Europske komisije, a Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku sudjeluje u njegovu radu bez prava glasa. Europsko vijeće razvilo se iz povremenih sastanaka na vrhu (summita) predsjednika država i vlada država članica Europske ekonomske zajednice 1960-tih godina kad se nastojalo riješiti pojedina pitanja vezana uz funkcioniranje Zajednica. Ovakvi sastanci postali su od 1975. godine redovita praksa dva puta godišnje. Čelnici država ili vlada zemalja Europske unije sastaju se najmanje dva puta u godini (lipanj, prosinac), a po potrebi još najviše dva puta kako bi raspravljali na neformalnim sastancima o pojedinim temama zajedno s predsjednikom Europske komisije kako bi raspravljali o pitanjima bitnim za Uniju, te dali političke poticaje za daljnje aktivnosti. Stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora, Europsko vijeće je postalo jedno od tijela u institucionanoj strukturi Europske unije te je uvedena funkcija Predsjednika Vijeća EU s mandatom od dvije i pol godine.²²

7. 3. Vijeće Europske Unije

²¹ Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb, 2010, str. 127,

²² Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb, 2010, str. 114.

Vijeće Europske unije je zapravo ranije Vijeće ministara država članica EZ-a, koje je stupanjem na snagu Ugovora iz Maastrichta bilo preimenovano u Vijeće Eu-a, mada ga mnogi i dalje nazivaju po sastavu. Vijeće ministara, a od Lisabonskog ugovora naziva se samo: Vijeće. Povijesno je Vijeće bilo mjesto na kojem su se donosile zakonodavne odluke u Zajednicama i u EU i stoga su ga mnogi smatrali 'srcem odlučivanja' u Europskoj uniji. Vijeće predstavlja mjesto gdje se najučinkovitije uspostavljaju međusobna suradnja i dogovori između vlada država članica. Poseban značaj Vijeća, kao tijela unutar institucionalne strukture EU-a, je i u njegovom 'dvojnomo' karakteru.

Kako u Vijeću sjede predstavnici vlada država članica, oni obično donose takve odluke koje su istodobno rezultat s jedne strane njihovog zauzimanja za zaštitu vlastitih državnih interesa, a s druge strane i želje da definiraju zajednički interes svih država članica. Također usklađuje politike država članica, na primjer, u području gospodarstva, sklapa međunarodne sporazume u ime EU-a, razvija zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku na temelju strateških smjernica koje utvrđuje Europsko vijeće te donosi proračun EU-a, zajedno s Europskim parlamentom.

Posebnost Vijeća EU ogleda se i u njegovom sastavu. Pravno gledajući, Vijeće je jedinstveno tijelo, a u stvarnosti se sastoji od deset formacija.

- ✓ opći poslovi
- ✓ vanjski poslovi
- ✓ ekonomski i financijski poslovi
- ✓ pravosuđe i unutarnji poslovi
- ✓ zapošljavanje, socijalna politika, zdravlje i zaštita potrošača
- ✓ konkurentnost (unutarnje tržište, industrija i istraživanje)
- ✓ promet, telekomunikacije i energija
- ✓ poljodjelstvo i ribarstvo
- ✓ zaštita okoliša
- ✓ obrazovanje, mladi i kultura

Dakle, ministarski sastav mijenja se ovisno o temi o kojoj se raspravlja. U pravilu u radu Vijeća sudjeluju ministri vanjskih poslova, međutim kada se raspravlja o poljoprivredi, sudjeluju ministri poljoprivrede, kada se radi o prometu, sudjeluju ministri zaduženi za

transport itd. Vijeće i dalje zajedno s Europskim parlamentom dijeli zakonodavnu djelatnost i donošenje odluka u svezi s proračunom EU, te zadržava središnje mjesto u okvirima zajedničke vanjske i sigurnosne politike. Nakon donošenja Lisabonskog ugovora postupak odlučivanja kvalificiranom većinom postaje redoviti postupak odlučivanja, osim ako Osnivački ugovori ne inzistiraju na drugačijoj vrsti glasovanja (jednoglasnosti). Od 2014. godine uvodi se novi sustav glasovanja tzv. dvostruke većine, na temelju kojeg će predložene akte morati prihvatiti većina država članica koje čine 55 posto glasova te koje istovremeno predstavljaju većinu EU stanovništva odnosno barem 65%.²³

7. 4. Europska komisija

Europska komisija se smatra i političkim i izvršno-administrativnim tijelom, zamišljenim da djeluje tako da je odlučivanje u njoj neovisno od volje države članica (supranacionalni karakter). Stoga je mnogi smatraju svojevrsnim 'motorom integracije' jer se u Komisiji osmišljavaju inicijative (prijedlozi akata) koje predstavljaju zajednički interes sviju država članica. Europska se komisija sastoji od povjerenika koji dolaze iz država članica te oni svi zajedno djeluju kao jedinstveno tijelo. Broj povjerenika se tijekom vremena povećavao do današnjeg broja od 28 članova. Svaki povjerenik zadužen je u Komisiji za određeno područje i na čelu je one uprave (ili više njih) koja pokriva to područje. Predsjednika Komisije predlažu vlade svih država članica, a još uvijek imenuje Europsko vijeće time što izbor mora biti potvrđen u Europskom parlamentu. Europski parlament može u svakom trenutnu raspustiti Komisiju, na način da joj izglasaju nepovjerenje, ali ne može smjenjivati pojedine povjerenike. Europska komisija je ono tijelo unutar EU-a koje ima gotovo isključivo pravo pripremati prijedloge propisa koje šalje drugim nadležnim tijelima na raspravu i/ili usvajanje (Vijeće EU-a i Europski parlament). Europska se komisija općenito smatra glavnim izvršnim tijelom EU-a. Međutim, izvršne su ovlasti Komisije ograničene u dva pravca: Prvo, Komisija nema vlastitih tijela putem kojih bi mogla provesti donesene odluke i propise u zemljama članicama već ovisi isključivo o nacionalnim tijelima u državama članicama, zaduženim za provedbu kako nacionalnih, tako i europskih propisa. Stoga se izvršne ovlasti Komisije ne sastoje toliko od same provedbe odluka i propisa na terenu, koliko od donošenja brojnih provedbenih pod-propisa koji svojom detaljnošću omogućuju da se, često dosta općenito

²³ Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb, 2010, str. 98-111.

formuliran, propisi Vijeća EU-a mogu u praksi učinkovito provesti. Komisija ima i važnu nadzornu ovlast u odnosu na države članice time što može tužiti Europskom sudu pravde svaku članicu koja povrijedi neku odredbu osnivačkih ugovora. Zbog ove ovlasti, Komisija se često naziva i 'čuvaricom integracije'. Od ostalih važnih ovlasti, jedna od novijih je da Komisija može članici dati odobrenje da odstupi od zajedničke politike. Uloga Komisije u vanjskog politici EU prije svega očituje se u koordinaciji financijske i tehničke pomoći državama Srednje i Istočne Europe, zatim u vođenju pregovora za primanje u članstvo novih država, te kao trgovinski pregovarač Unije. Ipak vanjskopolitička uloga Komisije bitno je ograničena u ovlastima koje na tom području imaju Vijeće Eu i Europsko vijeće.²⁴

7. 5. Sud Europske unije

Do Lisabonskog ugovora, postojao je tzv. sustav sudova Zajednice. Taj sustav su činili: 1). Sud Pravde Europskih Zajednica (Europski sud) i 2). Prvostupanjski sud Europskih zajednica, a u postupku osnivanja su bili i : 3) tzv. sudski paneli. Prijedlogom Ustava EU-a, a što je prihvaćeno kasnije u Lisabonskom ugovoru, izvršeno je nezgrapno preimenovanje sustava sudova Zajednice u 'Sud pravde EU-a koji obuhvaća: Sud pravde, Opći sud i specijalizirane sudove. Sjedište suda je u Luksemburgu. Hijerarhijski odnos između ovih sudova vidi se kako po raspodjeli dužnosti tako i po raznim drugim razlikama. Sud pravde tradicionalno je nadležan odlučivati u sporovima koji se tiču prvog stupa, a koji proizlaze iz osnivačkih ugovora i sekundarnog prava ako ga ugovor na to ovlašćuje. Sud pravde je dobio vrlo ograničenu nadležnost u pogledu tumačenja odredaba Ugovora o UFEU koje se odnose na policijsku i sudsku suradnju u kaznenim stvarima. Jedna od najvećih novina Lisabonskog ugovora je proširenje nadležnosti Suda pravde EU-a na područje gotovo cijelog bivšeg trećeg stupa EU-a, tj. na predmete koji se tiču pravosudne suradnje u kaznenim predmetima i policijske suradnje. Nikada dosad nije bilo, pa ni Lisabonskim ugovorom to nije promijenjeno, da Sud pravde EU-a ima ikakvu nadležnost u pogledu drugog stupa koje se odnose na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku EU. Sud pravde EU-a daje prethodno mišljenje, na zahtjev nacionalnog suda, o tumačenju prava Unije ili o valjanosti akata donesenih u institucijama Unije, donosi odluke po tužbama koje ulažu bilo države članice, bilo institucije EU-a, bilo fizičke ili pravne osobe i donosi odluke u ostalim slučajevima kad

²⁴ Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb, 2010, str. 117-122.

to predvide osnivački ugovori. Razlog zašto u EU postoji, uz nacionalne sudove država članica, i europski sudski sustav je u tome što Unija opravdano smatra da pravo (propisi) koje se donosi u tijelima Unije može na jednoobrazan način u svim situacijama (konkretnim sporovima) tumačiti samo posebna nadnacionalna sudska instancija koja nije podložna nacionalnom pravu bilo koje države članice, a koja djeluje na razini Unije. Iz toga proizlazi i glavni zadatak Suda pravde, a to je tumačenje osnivačkih ugovora i drugih propisa Unije. Implementacija presuda Suda pravde EU-a ovisi o nacionalnim sudovima i drugim nacionalnim nadležnim tijelima te stoga može nekada biti nedovoljno učinkovita.²⁵

Da bi tome doskočili u Ugovoru iz Maastrichta, tada još Sudovi Zajednice uspjeli su ishoditi ovlast da u određenim situacijama mogu onim državama koje ne poštuju ili ne primjenjuju pravo Unije izricati kazne. Lisabonski ugovor donekle je ubrzao postupak koji Komisija mora provesti kako bi dobila od Suda pravde EU-a odluku o financijskim sankcijama za državu koja propusti ispuniti svoju obvezu utemeljenu na pravu EU-a.

7. 5. 1. Sud pravde (Europski sud pravde)

Sud pravde (ili Europski sud pravde) je najviše sudsko tijelo unutar europske sudske institucije sada zvane Sud pravde EU-a. Sastoji se od po jednog suca iz svake države članice i od 8 neovisnih odvjetnika. Zajednički se nazivaju članovi Suda. Mandat im je 6 godina i obnovljiv. Suce i neovisne odvjetnike predlaže svaka država članica uglavnom iz redova istaknutih i iskusnih pravnik, a biraju ih sve vlade država članica zajedničkim dogovorom o prihvaćanju svakog kandidata. Sud zasjeda ili u Velikom vijeću ili u manjim skupinama sudaca, tzv. sudskim vijećima kad odlučuje o pojedinim vrstama predmeta, a sasvim izuzetno zasjeda u plenumu (svi suci). Svaki predmet koji stigne u Sud pravde predsjednik suda dodjeljuje jednom od neovisnih odvjetnika koji, nakon što se stranke pismeno izjasne o navodima iznesenim u podnesku kojim postupak započinje, izrađuje i prezentira Sudu svoje neovisno i nepristrano mišljenje s preporukom kako predmet riješiti. Sud raspravlja i analizira sve okolnosti predmeta te većinom glasova donosi presudu koju moraju potpisati svi suci.²⁶

²⁵ Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb, 2010, str. 141-143.

7. 5. 2. Opći sud

Zbog preopterećenosti Suda pravde EZ-a predmetima, osnovan je 1988. Prvostupanjski sud. Sve do Ugovora iz Nice 2001. Ovaj je Sud djelovao kao pridruženo tijelo Suda pravde, a ne kao zaseban sud. Lisabonskim ugovorom on je preimenovan u Opći sud. Opći sud se sastoji od najmanje jednog suca iz svake države članice, a mandat im je šest godina. Opći sud može zasjedati u plenumu svih sudaca, ali to rijetko čini. Uglavnom zasjeda u vijećima od tri ili pet sudaca. Jednostavniji predmeti o kojima treba odlučiti vijeće trojice sudaca, mogu se delegirati na rješavanje jednom od sudaca. Opći sud je nadležan preispitivati zakonitost zakonodavnih akata institucija, tijela i agencija EU-a, suditi u postupcima koje pokrenu države članice protiv institucija Unije radi nenadležnosti, povrede osnivačkih ugovora ili sekundarnih izvora prava Unije, propusta u djelovanju ili zlouporabe ovlaštenja, odlučivati o pitanjima za koja se traži prethodno mišljenje, suditi u sporovima o naknadi štete koju institucije ili službenici Unije prouzroče te odlučivati po žalbi protiv odluke specijaliziranog suda.

10. 5. 3. **Specijalizirani sudovi**

Ugovorom iz Lisabona raniji sudski paneli preimenovani su u specijalizirane sudove. Ova vrsta sudova može se osnivati uz Opći sud kao prvostupanjska instancija za odlučivanje u pojedinim specijaliziranim područjima. Dosad je osnovan samo Službenički sud kao specijalizirana vrsta suda za sporove iz službeničkih odnosa u institucijama i tijelima EU-a. Osnovan je 2. prosinca 2005. godine, a prestao je postojati 1. rujna 2016. godine. Vijeće Europske unije usvojilo je 2. studenog 2004. odluku o osnivanju Službeničkog suda Europske unije. Novi specijalizirani sud, koji se sastojao od sedam sudaca koji su se birali na 6 godina, odlučivao je u sporovima između Europske unije i njezinih službenika, za koje je do 2005. godine bio nadležan Opći sud. Postojala je mogućnost žalbe na odluke Suda samo pred Općim sudom te, u iznimnim slučajevima, mogućnost revizije od strane Europskog suda.²⁷

26 Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb 2010, str. 144-146.

7. 6. Europska središnja banka

Europska središnja banka osnovana prema [Ugovoru o Europskoj uniji](#), središnja je institucija monetarnog sustava [Europske unije](#) i nužna institucija [europske monetarne unije](#) sa zadatkom da održava stabilnost europske valute - [eura](#) i nadzire količinu novca u optjecaju. Ima slične ovlasti koje ima [njemačka](#) Bundesbanka, što znači iznimno visoku neovisnost u pitanjima europskog novca. Kao središnja banka cijelog sustava EU ima punu pravnu osobnost i pravo donošenja obvezujućih odluka, te neovisnost od institucija Unije i njenih članica. Tijela ESB jesu izvršni odbor, upravno vijeće i opće vijeće. Izvršni odbor čine predsjednik i potpredsjednik ESB-a te četiri člana, izabranih od strane predsjednika država i vlada država članica [Eurozone](#) (europodručja). Upravno vijeće je glavno tijelo ESB-a nadležno za odlučivanje sastavljeno od šest članova Izvršnog odbora i nacionalnih središnjih banaka 19 država europodručja. Zadaća je Vijeća utvrđivanje monetarne politike europodručja te je jedino ovlašteno tijelo za emisiju novčanica u okviru Unije. Opće vijeće se sastoji od predsjednika i potpredsjednika ESB-a te guvernera nacionalnih središnjih banaka svih država članica Europske unije. Opće vijeće ima savjetodavnu i informacijsku ulogu, te ocjenjuje sposobnost za pristupanje europodručju. Sjedište Banke je u [Frankfurtu na Majni](#).²⁸

7. 7. Revizorski sud

Revizorski sud je posebna kontrolna institucija, nadležna da ispituje sve prihode i rashode svih tijela koje je osnovala Zajednica, ako to nije isključeno nekim ustavotvornim

27 Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb 2010, str. 146-147.

28 https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_sredi%C5%A1nja_bank

dokumentom. Revizorski sud kontrolira ispravnost i zakonitost i regularnost svih transakcija. Sjedište suda je u Luksemburgu te ima 25 članova koje imenuje Vijeće EU, uz prethodno mišljenje Europskog parlamenta. Mandat članovima traje 6 godina i djeluju potpuno neovisno. Revizija se temelji na odgovarajućoj dokumentaciji, a postupak revizije može se obaviti na cijelom području Unije.²⁹

Kad se obavlja revizija na "terenu" neke države članice, onda se u postupak kontrole uključuju i nacionalna revizijska tijela. Revizorskom sudu se moraju dostaviti dokumenti i informacije nužne za obavljanje njegovih zadaća. Izvješće o rezultatima istrage Revizorski sud dostavlja svim tijelima, prije svega Europskom parlamentu i Vijeću EU koji, sukladno izvješću, poduzimaju odgovarajuće radnje.³⁰

7. 8. Ostala tijela, agencije i interesne skupine

Institucionalni sustav EU-a sastoji se uz gore navedene, i od niza drugih pomoćnih tijela od kojih su neka potpuno autonomnog karaktera (primjerice Revizorski sud, Europska središnja banka), a neka samo konzultativnog karaktera (primjerice Ekonomski i socijalni odbor i Odbor regija). Revizorski sud je potpuno neovisno tijelo kojemu je povjeren računovodstveni nadzor. Lisabonski ugovor je uglavnom zadržao sve dosadašnje odredbe o Revizorskom sudu i dopunio ih u mjeri potrebnoj kako bi Sud mogao otkriti svaku i najsofisticiraniju vrstu zlouporabe ovlasti ili drugog nedopuštenog ponašanja. Gospodarski i socijalni odbor je osnovan kako bi se institucionalno artikulirali interesi određenih socijalnih skupina u procesu donošenja odluka na razini EU-a (primjerice poslodavaca, radnika, poljoprivrednika, prijevoznika, obrtnika, potrošača itd.). Ugovorom o Europskoj uniji osnovano je na razini EU-a i drugo savjetodavno tijelo Odbor regija kao odgovor na sve učestalije zahtjeve regionalnih vlasti u državama članicama da im se omogući neposredan utjecaj na donošenje onih odluka u EU kojima se zadire u lokalne interese. Odbor regija se sastoji od predstavnika regionalnih i lokalnih vlasti s područja država članica. Europska investicijska banka i Europska banka za

29 https://hr.wikipedia.org/wiki/Revizorski_sud

30 https://hr.wikipedia.org/wiki/Revizorski_sud

obnovu i razvoj te Europska središnja banka primjeri su potpuno samostalnih institucija koje su osnovane svaka za posebnu svrhu. Agencije EU-a razlikuju se od institucija EU-a. To su tijela javnopravnog karaktera koja imaju vlastitu pravnu osobnost, dakle odvojena su od institucija EU-a (Komisije, Vijeća; Parlamenta, Suda).³¹Osnivaju se sekundarnim aktima europskog prava s ciljem da se postigne neki specifični bilo tehnički bilo znanstveni bilo upravljački cilj, a uglavnom imaju savjetodavni karakter. Međutim, upravo zbog stručnosti u području za koje se osnivaju, njihovi stavovi, nada samo zbog savjetodavnog karaktera, sve češće imaju sve veći utjecaj na donošenje odluka(propisa) u tijelima Unije.

Iako se javljaju pod različitim nazivima (centri, zaklade, agencije, uredi, itd.) dosad je u okviru EU-a osnovano i djeluje više različitih agencija. Neke od njih su Europski centar za razvoj stručnog usavršavanja, Europska zaklada za poboljšanje životnih i radnih uvjeta, Europska agencija za okoliš, Europska vlast za sigurnost hrane itd. Pod nazivom interesne skupine podrazumijevamo razne nevladine udruge koje se često još nazivaju i lobističke grupe, grupe za pritisak i sl. Sve veća složenost europskog sustava dovela je nužno i do ekspanzije najrazličitijih interesnih skupina na europskoj razini od onih koji su više orijentirane na gospodarska pitanja, preko onih koje se bave više socijalnim dimenzijama politike EU-a, pa do onih koje artikuliraju neke sasvim nove interese (primjerice grupe za zaštitu životinja). Važnost utjecaja interesnih skupina na formuliranje politike u EU- u varira od najsnažnijeg koji se ostvaruju kad se radi o temama vezanim uz bivši I. stup, i mnogo manjeg kad su na dnevnom redu teme iz bivšeg II. i III. stupa. Interesne skupine na razini EU-a vrlo su brojne i šarolike. Najbolje su organizirane interesne skupine koje predstavljaju organizacije proizvođača i poslodavaca i one vrše najsnažniji utjecaj na politiku EU-a. Postoji cijeli spektar raznih međusobno nepovezanih i mnogo slabije organiziranih interesnih skupina od socijalnih, potrošačkih, religioznih do zaštitnika ljudskih prava, prirode i životinja čiji utjecaj je znatno slabiji i varira od skupine do skupine. Mnoge od tih skupina tek se u novije vrijeme, uz financijsku i tehničku pomoć i podršku Europske Komisije, organiziraju na europskoj razini i čvršće među sobom povezuju. Značaj interesnih skupina nije samo u tome što one definiraju, artikuliraju i zastupaju interese svojih članova na europskoj razini, nego i u tome što na taj način pomažu tijelima EU-a da, prigodom donošenja odluka, imaju uvid u implikacije koje predložena rješenja imaju na one gospodarske i socijalne grupe koje će takvim odlukama biti zahvaćene. Prihvatanjem i provođenjem u praksu usvojenih odluka u tijelima EU-a, interesne skupine doprinose legitimitetu EU politike među članicama. Tijela

31 Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb 2010, str. 148-151.

EU-a (napose Komisija) su vrlo otvorena za suradnju s raznim interesnim skupinama, često smatrajući kako se na taj način mogu donekle umanjiti prigovori demokratskog deficita u donošenju odluka na razini Europske unije.³²

8. ZAKLJUČAK

Europska unija jedinstvena je gospodarska i politička unija 28 europskih zemalja nastala kao rezultat procesa suradnje i integracije koji je započeo 1951. godine između šest država-Belgije, Francuske, Njemačke, Italije, Luksemburga i Nizozemske. Europska unija formalno je uspostavljena 1. studenoga 1993. godine stupanjem na snagu Ugovora o Europskoj uniji. Lisabonski ugovor (također i Reformski ugovor), punim nazivom Ugovor iz Lisabona o izmjenama i dopunama Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice, međunarodni je ugovor koji je potpisan u Lisabonu 13. prosinca 2007. godine s ciljem rješavanja pitanja daljnjeg institucionalnog funkcioniranja Europske unije. Lisabonski ugovor dopunjuje postojeće ugovore o Europskoj uniji i Europskoj zajednici, ne zamjenjujući ih. Ugovor je stupio na snagu 1. prosinca 2009., nakon što je prošao proces ratifikacije u svim državama članicama EU. Važnije promjene uključuju više glasovanja kvalificiranom većinom u Vijeću EU, veću uključenost Europskog parlamenta u zakonodavni proces kroz veću mogućnost suodlučivanja s Vijećem EU, čime se eliminirao sustav stupova, te stvaranje funkcije Predsjednika Europskog vijeća na mandat od dvije i pol godine, kao i funkcije Visokog predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku. Lisabonski ugovor je uveo i pravno obvezujuću povelju o ljudskim pravima Unije, Povelju o temeljnim pravima. Ugovor predstavlja dopunu Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice. Nabrojene novine nisu iscrpan prikaz svih izmjena koje za Europu znači Lisabonski ugovor, već samo izbor najvažnijih. Opća ocjena novog Ugovora svakako je da on jest važan korak naprijed u europskom integracijskom procesu. Njime, međutim proces europske integracije nije ušao ni u kakvu novu, kvalitativno drukčiju fazu. Europska unija je i dalje tvorevina koje legitimitet počiva istovremeno i na državama članicama i na europskim

³² Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb, 2010, str. 151-153.

građanima. Iako Lisabonskim ugovorom nije promijenjena bit Europske unije, Ugovor je ipak donekle prekretnica u procesu europske integracije. On je odraz činjenice da je Unije izašla iz formativne faze svog razvoja. Granice nadležnosti Unije uređene su načelom dodjeljivanja, dok je izvršavanje nadležnosti Unije uređeno je načelima supsidijarnosti i proporcionalnosti. Na temelju načela dodjeljivanja, Unija djeluje samo u granicama nadležnosti koje su joj države članice dodijelile Ugovorima kako bi postigla njima određene ciljeve. Nadležnosti koje Ugovorima nisu dodijeljene Uniji, zadržavaju države članice. Na temelju načela supsidijarnosti, u područjima koja nisu u njezinoj isključivoj nadležnosti, Unija djeluje samo ako i u mjeri u kojoj ciljeve predloženog djelovanja države članice ne mogu dostatno ostvariti na središnjoj, regionalnoj ili lokalnoj razini, nego se zbog opsega ili učinka predloženog djelovanja oni na bolji način mogu ostvariti na razini Unije. Na temelju načela proporcionalnosti, sadržaj i oblik djelovanja Unije ne prelazi ono što je potrebno za ostvarivanje ciljeva Ugovora. Europska unija ima vrlo složen sustav institucija. Prema članku 13. Ugovora o Europskoj uniji, institucije Europske unije su Europski parlament, Europsko vijeće, Vijeće EU, Europska komisija, Sud Europske unije, Europska središnja banka i Revizorski sud. Postoje još i druga tijela i ustanove, te velik broj specijaliziranih agencija.

9. LITERATURA

KNJIGE :

1. Cerovac M. i sur., Europska unija, Zagreb, 2010.
2. Čapeta, T. i sur., Reforma Europske unije-Lisabonski ugovor, Zagreb, 2009.

IZVORI:

1. WIKIPEDIA Povijest Europske unije
https://hr.wikipedia.org/wiki/Povijest_Europske_unije
2. WIKIPEDIA Lisabonski ugovor https://hr.wikipedia.org/wiki/Lisabonski_ugovor
3. Čapeta Tamara-Europska unija po Lisabonskom ugovoru
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=199877
4. WIKIPEDIA Nadležnost https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#Nadle%C5%BEnost
5. WIKIPEDIA Pravni sustav
https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#Pravni_sustav
6. WIKIPEDIA Politike i aktivnosti Europske unije
https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija#Politike_i_aktivnosti_EU
7. WIKIPEDIA Europska središnja banka https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_sredi%C5%A1nja_bank

8. WIKIPEDIA Revizorski sud https://hr.wikipedia.org/wiki/Revizorski_sud

POPIS SLIKA:

Slika 1. Zastava Europske unije